

Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome

Meistaru iela 10-502, Rīga, LV-1050, tālr. 27343432, e-pasts seplp@seplp.lv, www.seplp.lv

Rīgā, 09.05.2025.
Nr.13/6-3

Atzinums par Latvijas Sabiedriskā medija programmas “Latvijas Radio 1” 2025. gada 24. aprīļa raidījumā “Starpbrīdis” izskanējušo informāciju

Latvijas sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Edmunds Apsalons (turpmāk tekstā arī – ombuds) 2025. gada 25. aprīlī saņēma [...] (turpmāk – Iesniedzējs) iesniegumu [...] (turpmāk – Iesniegums), kurā uzmanība ir vērsta uz VSIA “Latvijas Sabiedriskais medijs” (turpmāk – LSM) programmā “Latvijas Radio 1” (turpmāk – LR1) 2025. gada 24. aprīļa raidījumā “Starpbrīdis” (turpmāk – Raidījums) izskanējušo aicinājumu (citējot Iesniegumā rakstīto): *iedomāties par Latvijas valsts himnas neesamību un iesūtīt dziesmu, kas to varētu aizstāt*.

Iesniedzējs lūdz ombudam skaidrot:

- 1) *[..] vai ir pieņemami, ka Sabiedriskais medijs nopietni vai nenopietni apspriež Latvijas valsts himnas maiņu vai aicina iedomāties par tās neesamību?*
- 2) *Vai līdzvērtīgi aicinājumi par Latvijas teritorijas maiņu vai Latvijas valsts karoga maiņu Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombudam būtu pieņemami?*

Lai izveidotu atzinumu, ombuds no 2025. gada 28. aprīļa līdz 2025. gada 08. maijam:

- 1) iepazīnās ar Iesnieguma saturu;
- 2) iepazīnās ar Raidījumu;

Skat. izmantojot zemāk norādīto tīmekļa vietnes saiti:

<https://latvijasradio.lsm.lv/lv/lr/arhivs/?uri=lv/lr/arhivs/&adv=1&channel=1&d=24&d2=&keyword=&m=4&m2=&y=2025&y2=&page=1>

Izvērtējot Iesniegumu, Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Edmunds Apsalons

konstatē:

[1] Iesniegumā norādītais Raidījums ir LSM radio programmas LR1 regulāra daļa, kas lineārajā apraidē ir klausāma darbdienās no plkst. 17:05 līdz plkst. 18:00. Raidījuma aprakstā ir lasāma šāda informācija: *Informatīvi analītiskajā raidījumā “Starpbrīdis” klausītājus autobraucēju laikā informēs par ikdienas popkultūras, sporta, mūzikas un zinātnes norisēm, izceļot ārpus ziņu topa notiekošo: interesanti fakti, notikumi un pavērsieni dažādās dzīves jomās Latvijā un citviet pasaulē. Studijā aicināsim un notikumus pārspriedīsim ar kultūras, sporta, zinātnes un nevalstiskā sektora pārstāvjiem, aicinot arī klausītājus iesaistīties un uzdot savus jautājumus.* [visi izcēlumi mani – E.A.]

Raidījuma vadītājs ir Toms Grēviņš (turpmāk – Raidījuma vadītājs).

[2] Raidījumā Latvijas valsts himna tiek pieminēta divreiz – Raidījuma sākumā un vidū – pēc ziņām plkst. 17:30. Latvijas valsts karogs ir pieminēts vienreiz – Raidījuma turpinājumā pēc ziņām, bet Latvijas teritoriālās integritātes un robežu izmaiņu jautājums Raidījumā netiek skarts.

LR1 arhīvā Latvijas valsts himnas un Latvijas valsts karoga pieminējumi ir dzirdami trīs atsevišķos Raidījuma fragmentos:

1) **Raidījuma fragments Nr. 1:** plkst. 17:05 “Starpbrīdis ar Tomu Grēviņu”;

Arhīva materiālā Latvijas valsts himnas pieminējums Raidījumā pirmo reizi ir dzirdams no 00:31 līdz 03:26 minūtei un tajā konstatējams šāds teksts:

[Toms Grēviņš]:

Jā, šīs dienas pirmajās stundās mūsu jaunie hokejisti ļoti vareni pēcspēles soda metienos pārspēj Norvēģiju pasaules čempionātā U18 grupā hokejā. Un tad pēc uzvaras notika šis. [Raidījumā tiek atskaņots audio no sacensību norises vietas ar rokgrupas “Līvi” dziesmas “Dzelzgriezējs” atskaņošanu] Šis ir tas mirklis, kad kādam jau vajadzēja saprast, ka kaut kas nav kārtībā, bet nē, vienalga, vienalga, aiziet tālāk, jā, jā ... [tiek turpināta audio atskaņošana] .. un tikai šajā mirklī dziesma tiek noņemta nost.

Šī ziņa, protams, ir radījusi ņemšanos internetā un sabiedrībā jau visas dienas garumā, un tomēr es nebeidzu domāt par tiem iemesliem - nu kā tas tā varēja gadīties? Nu skaidrs, ka no mapītes, kurā ir iekšā ar hokeju saistīti gabali, ir paņemts neīstais gabals, bet kāpēc tieši “Dzelzgriezējs”? Tur gan varēja arī sanākt lielāka šmuce un lielākas ziepes.

Ir pilnīgi skaidrs, ka Latvijas valsts himnu nedrīkst aizvietot ne ar ko. Te pirms kāda laiciņa bija uzradušies censoņi, kuri domāja, ka “Saule, Pērkons, Daugava” ir jāaizskata kā jauns variants. Nu ļoti ātri pierima šīs domas. Un es domāju, ka arī nu par to vispār nevajag nekādā veidā strīdēties. Un tomēr

pasapņot mums visiem ir ļauts. Un tāpēc es vēlētos jums pajautāt: ja pēkšņi vienā dienā no mūsu (bija tāda filma, kur pazuda visa Bīthļu mūzika no pasaules), ja pēkšņi vienā dienā mēs vairs neatcerētos Latvijas himnu, ja neeksistētu vairs Latvijas himna, kuru dziesmu jūs piedāvātu Latvijas himnas vietā? Un kāpēc? [visi izcēlumi mani – E.A.]

Hokejā būtu bijis zīmīgāk, ja “Jauns mēness” būtu sācis skanēt, manuprāt. Šodien nosūtiet, lūdzu, ziņu Latvijas Radio mājaslapā ēterā skanošajam raidījumam, atbildot “Starpbrīdīm” vai arī izmantojiet WhatsApp 256 604 40, 256 604 40. Runājot par šo negadījumu, es ticu, ka Māris Bergs mums šodien pastāstīs kaut ko vairāk par to, kurš vainīgs, kurš atbildēs, kurš tiks sodīts vai arī neviens netiks sodīts. Bet tas būs tad, kad pienāks sporta laiks “Starpbrīdī” [..].

2) Raidījuma fragments Nr. 2: plkst. 17:30 “Ziņas”;

Arhīva materiālā Latvijas valsts himnas pieminējums otro reizi Raidījumā ir dzirdams ziņu fragmentā no 01:04 līdz 03:01 minūtei un tajā ir konstatējams šāds teksts:

[Toms Grēviņš]:

*[..] tā, draugi mīļie, šīsdienu starpbrīža jautājums, atsaucoties uz to, kas notika šīsdienu pirmajās stundās pasaules U18 hokeja čempionātā, kur Latvijas himnas vietā rupji kļūdījās, tāpēc organizatori un skaņu tehniķi atskaņoja grupas “Līvi” dziesmu “Dzelzgriezējs”. Šīs ziņas sakarā es prasīju: **nu, ja nu pēkšņi tomēr kaut kādu iemeslu dēļ būtu kādai citai melodijai jābūt Latvijas valsts himnai, kas tā varētu būt?*** [izcēlums mans – E.A.]

Nu lūk, un Mareks raksta – “jaunā himna varētu būt “Lec, saulīte” jo tur ir ļoti patriotisks teksts”. Renārs rakstīja – “ja nu alternatīva himnai tad tā būtu “Nevis slinkojot un pūstot” šīs dziesmas vārdos ir pateikti viss, kas vajadzīgs, lai tauta dzīvotu labticībā un valsts zeltu”. Tieši šādās pašās domās ir arī Guntis, kurš raksta – “ko tur daudz domāt, ja nebūtu “Dievs svētī Latviju” tad ņemtu “Nevis slinkojot un pūstot”. “Pūt vējiņi” nederēs, jo to padomju laikā jau dziedāja Latvijas himnas vietā, domājot par lūgšanu, bet kas padomju laikos lietots īsti nederēs tagad”.

Un man jau šķiet, jo vairāk es par to domāju, ka tā ir, lai arī esmu “Dzelzgriezēja” vārda vārdu autora radnieks un autortiesību mantinieks, vienalga man šķiet, ka arī “Dzelzgriezējs” nebūs īstais gabals, jo pavisam nesen tieši Juris Pavītols, “Līvu” dibinātājs man vērsa uzmanību tam, kam iepriekš es nebiju ļoti pievērsis uzmanību, ka “Līvi” šo dziesmu sarakstīja par godu Jāņa Rudzutaka piemiņas pasākumam 1987. gadā un Rudzutaks pavisam noteikti nav tas cilvēks, ar kur mēs jebkādā veidā gribētu saistīt savu patriotismu vai arī nacionālās idejas, nu un visbeidzot atrakstījis man ...

3) Raidījuma fragments Nr. 3: plkst. 17:33 “Starpbrīdis ar Tomu Grēviņu”;

Arhīva materiālā Latvijas valsts himnas pieminējums Raidījumā trešo reizi un Latvijas valsts karoga pieminējums ir dzirdams no 00:00 līdz 03:33 minūtei un tajā ir konstatējams šāds teksts:

[Toms Grēviņš]:

... interesantu tekstu, interesantu atbildi arī Guntis, viņš raksta – “Teicams jautājums par Latvijas himnu, zinu izklausās provokatīva, bet esošā himna ir kalpu jeb sērdienītes lūgšana. Himnai ir jābūt iedvesmojošai, pacilājošai, bet šobrīd tā ir gaudu dziesma. “Saulē, pērkons, Daugava” arī nav īstā, tonāli ļoti līdzīga esošai. Himnai ir jābūt kā kara bungu rīboņai. Tie esam mēs latvieši, visu vareni, visu varoši.”

Paldies par viedokli. Un tomēr “Dievs, svētī Latviju” ir Latvijas simbols un es būšu viens no tiem cilvēkiem, kurš teiks, ka ar simboliem nevar ākstīties. [izcēlums mans – E.A.]

Tad jau arī, Māri, ņemam un karogu uzzīmējam jaunu. Māris Bergs ieradies ir studijā. [izcēlums mans – E.A.]

[Māris Bergs]:

Sveiks, Tom!

[Toms Grēviņš]:

Ļoti, baigi līdzīgs Austrijas karogam.

[Māris Bergs]:

Tu mani tagad ļoti, ļoti samulsināji.

[Toms Grēviņš]:

Es negribu no tevis dzirdēt nekādas atbildes, izņemot, es gribu zināt, vai ir skaidrs, skaidri zināma situācija, kas tad tur atgadījās?

[Māris Bergs]:

Acīmredzot arēnas dīdžejs pamatīgi sapinās meistarībā. Skaidrojums jau oficiāls nav. Bet tu esi dīdžejs, tu esi spēlējis arī hokeju Arēnā Rīga, tu zini, kā tas ir.

[Toms Grēviņš]:

Nē, nu skaidrs, ka viņam kāds ir iedevs folderīti ar hokeja gabaliem no Latvijas, tur klāt acīmredzot ir arī Latvijas himna. Un tā būtu, tas būtu mans vienīgais skaidrojums, ka viņš netīšām “Latvian Anthem” faila vietā ir ievilcis vienu failu, kas atrodas zemāk, respektīvi “Līvi”, domu zīme – “Dzelzgriezējs”.

[Māris Bergs]:

Jā, un jautājums ir, kāpēc viņš šo kļūdu nepamanīja, neizlaboja? Jo paši spēlētāji jau arī tur rādīja, ka nav pareizi ...

[Toms Grēviņš]:

Cik spēles tajā dienā šis dīdžejs bija aizvadījis arēnā, šī ļoti iespējams viņam pēc maiņas jau bija pietā vai sestā ...

[Māris Bergs]:

Nē, tur nav tik daudz to spēļu? Latvijas spēle vispār, ja nekļūdos, bija pati pirmā tajā arēnā, līdz ar to

[Toms Grēviņš]:

.. es mēģinu izskaidrot,

[Māris Bergs]:

.. mūsējo mačs sākās pusnaktī pēc Latvijas laika, kad nākamais mačs sākas, šķiet, trijos vai četros naktī pēc Latvijas laika. Tātad mums vēl pat nebija pat vēlā spēle. Līdz ar to nu tas nav attaisnojums šādi kļūdoties. Tu vari palaisto nepareizo dziesmu, bet saprotot savu kļūdu un arī redzot, ka publika reaģē, spēlētāji reaģē, apklusini un laid to pareizo, jo es atceros ir bijuši arī citi šādi gadījumi. Kazahstānas sportistei ir nospēlēta versija no filmas “Borats”. Tā noteikti nav labākā versija, ko spēlēt sportistam par godu. Tāpat es atceros, ir pat internetā tāds ļoti izplatīts šis video, kad Maltas futbola izlasē sāk skanēt pirmie akordi no rokgrupas Linkin Park dziesmas “Numb”, bet arī tur dīdžejs saprata, ka ir kļūda, visi pasmējās, dziesmu apklusināja un palaida īsto himnu. Nu tāpēc arēnas dīdžejs, latviski sakot, sačakarējās meistarībā.

[Toms Grēviņš]:

Kurā valstī notiek šis čempionāts?

[Māris Bergs]:

ASV.

[Toms Grēviņš]:

Ja Latvijā šāda kļūda notiktu pasaules čempionāta laikā, Hokeja federācija būtu atbildīga, un ļoti iespējams, ka tur arī būtu jautājums par kaut kādiem sodiem.

[Māris Bergs]:

Droši vien arī šajā gadījumā tāds jautājums būs. Pieņemu, ka Latvijas Hokeja federācija to tā gluži vienkārši neatstās.

[Toms Grēviņš]:

Bet federācijas viedoklis, es noprotu, tātad tev nav zināms?

[Māris Bergs]:

Es neesmu viņiem jautājis par to, un federācijai šodien ļoti daudz darba gan ar U18, gan arī ar nacionālo izlasi. Nacionālajai izlasei šodien pārbaudes spēle pret Šveices izlasi. Bet prasījis neesmu.

[3] Ņemot vērā, ka saskaņā ar Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu un to pārvaldības likuma (turpmāk – SEPLPL) 18. panta pirmo daļu ombuds sniedz atzinumus par sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu programmu un pakalpojumu atbilstību SEPLPL 1. pantā noteiktajam mērķim un 3. pantā noteiktajiem sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu darbības pamatprincipiem, sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ētikas kodeksiem un

redakcionālajām vadlīnijām, ombuds secina, ka tā kompetencē, vērtējot Iesniegumā norādīto, ir sniegt atzinumu par Raidījumā izskanējušo Latvijas valsts himnas un Latvijas valsts karoga pieminējuma atbilstību VSIA “Latvijas Sabiedriskais medijs” Rīcības un ētikas kodeksā noteiktajiem profesionālās ētikas un uzvedības pamatprincipiem, vispārpieņemtām ētikas un uzvedības normām, VSIA “Latvijas Sabiedriskais medijs” Redakcionālo vadlīniju vērtības *Godprātība* noteiktajai prasībai rīkoties atklāti un godprātīgi, saskaņā ar augstiem ētikas standartiem.

Izvērtējot konstatēto, Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Edmunds Apsalons
secina:

[4] Par tiesisko un ētisko regulējumu, vērtējot Latvijas valsts simbolu pieminēšanu LSM programmu daļās (raidījumos).

- 1) Tiesiskais regulējums, kas regulē Latvijas valsts simbolu pieminēšanu LSM programmu daļās, ir noteikts šādos tiesību aktos:
 - Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likuma 26. panta “Programmu veidošanas ierobežojumi” pirmās daļas 6. punkts noteic, ka *elektronisko plašsaziņas līdzekļu programmās un raidījumos nedrīkst ietvert: [..] 7) sižetus, kas diskreditē Latvijas valstiskumu un nacionālos simbolus* [visi izcēlumi mani – E.A.];
 - likuma “Par Latvijas valsts himnu” 7. pants noteic, ka *Par klajas necieņas izrādīšanu Latvijas valsts himnai piemēro naudas sodu līdz simt četrdesmit naudas soda vienībām* [izcēlums mans – E.A.];
 - Latvijas valsts karoga likuma 23. panta “Administratīvie pārkāpumi Latvijas valsts karoga lietošanas jomā” ceturtā daļa noteic, ka *Par klajas necieņas izrādīšanu pret Latvijas valsts karogu piemēro naudas sodu līdz simt četrdesmit naudas soda vienībām. Šī likuma 25. panta “Kriminālatbildība Latvijas karoga lietošanas jomā” pirmā daļa nosaka: Par Latvijas valsts karoga zaimošanu vainīgās personas saucas pie kriminālatbildības likumā noteiktajā kārtībā.*
 - Krimināllikuma 93. pants “Valsts simbolu zaimošana” nosaka: *Par Latvijas valsts ģerboņa vai Latvijas valsts karoga noraušanu, saplēšanu, salaušanu, iznīcināšanu vai par citādu šo valsts simbolu zaimošanu, kā arī par Latvijas valsts himnas publisku zaimošanu soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz trim gadiem vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai ar probācijas uzraudzību, vai ar sabiedrisko darbu, vai ar naudas sodu.*

Augstāk minētajos tiesību aktos noteiktais ļauj ombudam secināt, ka Latvijas valsts simbolu

pieminēšana un lietošana LSM programmu daļās **ir pieļaujama**, ja vien šādas rīcības faktā nav saskatāmas pazīmes, kas liecinātu par centieniem **diskreditēt** Latvijas valsts simbolus un izrādīt tiem **klaju necieņu** vai **zaimot** tos.

2) Ētiskais vērtējums Latvijas valsts simbolu pieminēšanas epizodēm LSM programmu daļās.

Nemot vērā, ka normatīvajos aktos nav definēti jēdzieni “zaimošana” (izņemot Krimināllikuma 93. pantā izklāstītos Latvijas valsts ģerboņa vai Latvijas valsts karoga zaimošanas piemērus – noraušana, saplēšana, salaušana, iznīcināšana), “necieņas izrādīšana”, “klaja necieņas izrādīšana”, to interpretācijai ir jābalstās vispārpieņemtās ētikas un uzvedības normās, kas nosaka pienākumu lietot valsts simbolus **cieņpilni**. Uz šo apstākli savulaik norādīja kādreizējā Latvijas Republikas Ārlietu ministrijas Valsts protokola otrā sekretāre un Latvijas valsts karoga likuma projekta autore [Sintija Stipre, uzskatot](#), ka, lai arī Latvijas valsts karoga likumā, likumā “Par valsts himnu” un likumā “Par Latvijas valsts ģerboni” ir norādīts, ka **ikvienam ir pienākums valsts simbolus lietot, garantējot tiem pienācīgu cieņu, kā arī izturēties pret tiem ar cieņu**. [izcēlums mans – E.A.] *Tomēr jāsaprot, ka cieņas izrādīšanu un cienīgu izturēšanos pret valsts regālijām ir grūti definēt. [...] cieņas jautājums ir cieši saistīts ar morāles un ētikas aspektiem, bet tie katram indivīdam var atšķirties: kas vienam ir pašsaprotams, citam - kategoriski nepieņemams. Tādēļ galvenais kritērijs, vērtējot cienīgu izturēšanos pret valsts simboliem, būtu saistāms ar sabiedrībā vispārpieņemtām morāles normām un uzvedības principiem. [...] Definīcijas līmenī cieņas izrādīšana valsts simbolam būtu sabiedrībā vispārpieņemto paražu (nerakstīto uzvedības normu kopuma) ievērošana, lai izrādītu godpilnu attieksmi valsts simbolam un vērtībām, ko tas iemieso.* [izcēlums mans – E.A.] *Paražas nosaka valsts simbolu lietošanas laiku, vietu, veidu un kārtību. Tās tiek vienveidīgi piemērotas arī starptautiskajā praksē. Līdz ar to var runāt par starptautiski pieņemto praksi (paražām), ne tikai par tradīcijām Latvijā.*

[5] Par jēdzienu “diskreditācija”, “zaimošana”, “necieņas izrādīšana” semantiku un Latvijas valsts simbolu semiotisko statusu.

Jēdziens “[diskreditācija](#)” (lat. *dis credere* – uzticēšanās sadalīšana) visplašākajā nozīmē tiek lietots kā apzīmējums rīcībai, ar kuru tiek mazināta, pazemināta uzticēšanās kādai autoritātei, centieni padarīt to nevērtīgāku, mazināt tās nozīmi, respektīvi, kā cieņas graušana kopumā. Līdz ar to Latvijas valsts simbolu pieminēšanas gadījumu Raidījumā ētiskā izvērtējumā ir nepieciešams noteikt, vai ar šiem pieminējumiem nav izrādīta **klaja necieņa** Latvijas valsts simboliem un vai pieminējumi nav kvalificējami kā **zaimošana**.

Nemot vērā, ka ar “[zaimošanu](#)” tiek saprasta *nievīgas, pulgojošas attieksmes izrādīšana pret to,*

kas kādam svēts, dārgs; savukārt “[nievas](#)” tiek skaidrotas kā *noliedzošas, pazemojoši necienīgas attieksmes izpausme izturēšanās veidā, runā, respektīvi*, gan kā “[palāšana](#)” – *neatzinīga, nievīga runa, centieni pazemot, apkaunot*, gan kā “[pelšana](#)” – *neatzinīga vērtēšana un uzskatīšanu par nevērtīgu, nederīgu*, bet vārda “[pulgošana](#)” nozīme cirkulāri norāda uz “nievāšanu” un “pelšanu”, tad par “zaimošanu” pirmajā tuvinājumā varētu saukt negatīvas personiskas attieksmes demonstrēšanu pret kādu objektu, ko pārējā sabiedrības daļa uzskata par ļoti nozīmīgu, tādu, kas veido kopīgo identitāti un tamdēļ – neaizskaramu un nekritizējamu, respektīvi, svētu.

Šāda interpretācija atbilst arī iepriekš minētās tiesību speciālistes [sniegtajai valsts simbolu zaimošanas definīcijai](#): *Zaimošana – tīša, apzināta un publiski veikta darbība, kas ir pretrunā ar sabiedrībā vispārpieņemtām morāles normām, nolūkā paust negatīvu personisko attieksmi pret valsts simbolu un vērtībām, ko tas iemieso*; kā arī tā saskan ar kristīgajā tradīcijā pastāvošo zaimošanas kā nepiedodama grēka izpratni, kā sev zināmas un saistošas patiesības noliegšanu; un izriet no loģiskās pretrunas likumā balstītās prasības nenoliegt to, ko esi atzinis.

Savukārt “necieņas izrādīšana” pēc sava apjoma ir plašāks jēdziens un iekļauj sevī jēdziena “zaimošana” apjomu kā savu apakšapjomu. Jēdziena “zaimošana” apjoms pilnībā iekļaujas jēdzienā “necieņas izrādīšanā”, bet neizsmel to, respektīvi, katra “zaimošana” vienlaicīgi ir arī “necieņas izrādīšana”, taču ne katra “necieņas izrādīšana” ir “zaimošana”. Svarīga (bet ne vienīgā) atšķirība starp abām rīcībām ir rodama to objektā. Necieņu var izrādīt arī pret ikdienišķiem objektiem, bet zaimošanas objekts vienmēr ir “sagrāls” – tas, *kas kādam svēts un dārgs*. Līdz ar to noteicošs ir jautājums par valstisko simbolu kā zīmju sakrālumu.

Zīmes kā vārdiskas, skaniskas vai vizuālas kāda objekta reprezentācijas sakrālumu nodrošina tās denotāta (lat. *denotatum* – nosauktais) sakrālums. Šādi sakrālu objektu sakrāli simboli ir ne tikai simboliskas zīmes, bet šiem simboliem vienlaicīgi piemīt arī specifiskas ikonisku zīmju (sengr. *eikōn* – attēls) iezīmes, piemēram, kā tas ir svētbildēm kristīgajā ikonogrāfijā. Simboliskās zīmes no ikoniskajām atšķiras ar to, ka simbolu jēga ir konvencionāli noteiktas interpretācijas rezultāts un atklājas aktuālajā šo zīmju lietojumā, balstoties uz noteiktu lietošanas tradīciju (konvenciju), savukārt ikonisku zīmju nozīme ir “acīmredzama”, ikonas savus objektus nepārstāv simboliski (interpretējami), tās attēlo šo objektu tieši, līdz ar ko ikonas nevis reprezentē savu denotātu simboliskā formā (simbolizējot to), bet gan tās ir šis denotāts kā tā atribūts – būtiska, neatņemama sastāvdaļa.

Tādējādi valstisko simbolu “sakrālums” norāda uz to identiskumu valstij. Valsts himnas, karoga, ģerboņa sakrālo raksturu nosaka tas, ka šīs zīmes ne tikai simbolizē valsti, vienlaicīgi tās ir

ikoniskas valsts izpausmes konstitucionālās identitātes elementu formā, kā tas precīzi ir raksturots [Latviešu vēsturisko zemju likuma preambulā](#), atsaucoties uz apvienotas un nedalāmas Latvijas robežām. Citiem vārdiem sakot, himna, karogs un ģerbonis nav tikai zīmes, kas simbolizē valsti, tās ir valsts identitātes daļa. Šī zīmes identitāte savam denotātam pieprasa no zīmes lietotāja, lai attieksme pret zīmi būtu tāda pati kā attieksme pret denotātu, jo tie ir viens veselums.

Tas, savukārt, nosaka vērtējumu aktuālajām attieksmēm pret šādām zīmēm. Sociāli akceptējamu reakciju uz atpazīstamiem simboliem determinē sabiedrībā pastāvošā reaģēšanas tradīcija (konvencija) kā vispārpieņemtu rituālu, ieradumu, paražu kopums, un šajā gadījumā tiek vērtēta attieksmes atbilstība šai tradīcijai. Savukārt vērtējums attieksmei pret ikonisku zīmi (valstisko simbolu) vienlaicīgi ir vērtējums attieksmei pret tās denotātu (valsti), jo attieksmi pret ikonisku zīmi mēs uztveram kā attieksmi pret tā denotātu. Līdz ar to sociāli pieļaujamā reakcija uz ikonisku zīmi (šajā gadījumā – valstisko simbolu) izriet no sociāli pieļaujamās reakcijas uz tās denotātu (šajā gadījumā – valsti). Respektīvi, ja sociāli tiek akceptēta runāšana par denotātu (šajā gadījumā – valsti), piemēram, ir pieļaujama tā pētīšana, kritizēšana un pat jokošana par to, tad secīgi tiek akceptēta arī runāšana par denotātu simbolizējošu un reprezentējošu ikonisko zīmi (šajā gadījumā – himnu, karogu) – mēs varam arī to pētīt, kritizēt un jokat par to. Savukārt, ja, sociāli netiek akceptēta denotāta apspriešana, piemēram, nav atļauts kritizēt valsti, tad secīgi nav atļauts kritizēt arī to reprezentējošās zīmes (valsts simbolus), kā tas ir pieredzams totalitārās, autoritāri organizētās sabiedrībās, kurās cieņa pret valsti nevis loģiski izriet no pilsoņa piederības valstij kā pašcieņa, bet gan tiek pieprasīta no valsts (kā ārējas un atsvešinātas varas) kā lojalitātes apliecinājums tai, un tiek uzturēta spēkā ar dažādu sankciju mehānismu palīdzību.

Sabiedrības demokrātiskumu raksturo (ne tikai, bet arī) tiesības runāt un paust savu viedokli par visām sabiedrībai vai indivīdam nozīmīgām tēmām, t.sk. arī par valstiskajiem simboliem. Vienlaicīgi šīs tiesības kā vārda un izteiksmes brīvības izpausme nav absolūtas, tās ierobežo katra konkrētā sabiedrības indivīda pilsoniskais pienākums izrādīt pienācīgu cieņu un godpilnu attieksmi pret valsts simboliem, kas izpaužas kā sabiedrībā vispārpieņemto paražu jeb nerakstīto uzvedības normu kopuma ievērošana, runājot par valsts simboliem vai rīkojoties ar tiem. Beznosacījuma cieņa pret savu valsti un to reprezentējošajiem simboliem ir pilsoniskās sabiedrības integritātes un tās kopējās identitātes pamats. Līdz ar to necieņas izrādīšana valstiskajiem simboliem nozīmē ne tikai pastāvošo uzvedības tradīciju, paražu ignorēšanu, bet arī sabiedrības integritātes un identitātes aizskārumu, kurš var būt gan neapzināts – kā nevērība, paviršība, gan apzināts, tīšs, mērķtiecīgs – kā “klaja necieņas izrādīšana”.

Lai diferencētu “necieņas izrādīšanu” no “zaimošanas”, pirmo var precizēt arī kā “pienācīgās cieņas neizrādīšanu”, kas nozīmētu *vispārzināmo paražu un valsts simbolu lietošanas etiķetes ievērošanu*: Necieņa – publiski veikta, apzināta darbība ar mērķi ignorēt sabiedrībā vispārpieņemtās paražas, kas nosaka valsts simbolu godināšanas veidu, vai arī bezdarbība, kas izpaužas kā pietiekamas rūpības trūkums pret valsts simbolu [..]. Tādējādi necieņas izrādīšana valsts simboliem kā simboliskām zīmēm ir traktējama kā sava pilsoniskā pienākuma – izturēties pret valsts simboliem ar pienācīgo cieņu – nepildīšana. Savukārt zaimošana jeb valstisko simbolu kā ikonisku (sagrālu) zīmju nievāšana, pulgošana, paļāšana un pelšana nozīmē šo zīmju denotāta – Latvijas valsts – konstitucionālās identitātes noliegšanu. Šo apsvērumu dēļ normatīvajos aktos par necieņas izrādīšanu valsts simboliem ir paredzēta administratīvā atbildība, bet par valsts simbolu zaimošanu – arī kriminālatbildība.

[6] Lai novērtētu, vai Raidījumā izskanējušie Latvijas valsts himnas un Latvijas valsts karoga pieminējumi kvalificējas kā **necieņas izrādīšana** Latvijas valsts simboliem kā konstitucionālās identitātes elementiem vai pat to **zaimošana**, ir nepieciešams secīgi rast atbildes uz trīs savstarpēji saistītiem jautājumiem:

1) **Kāpēc** Raidījumā tiek pieminēti Latvijas valsts simboli?

Tas ir jautājums par **iemesliem**, kas ir likuši Raidījumā runāt par Latvijas valsts himnu un Latvijas valsts karogu. Šajā gadījumā šos iemeslus atklāj valsts simbolu pieminēšanas **tiešais konteksts**, kas tiek izklāstīts jau **Raidījuma fragmentā Nr. 1** un par kuru tiek runāts arī Raidījuma turpinājumā – kļūdaina Latvijas valsts himnas aizstāšana ar rokgrupas “Līvi” populāro dziesmu “Dzelzgriezējs” pēc Latvijas U18 valstsvienības uzvaras hokeja spēlē. Izpētes gaitā ombuds secināja, ka šis sabiedrībā plaši izskanējušais un rezonansi raisošais atgadījums ASV notiekošajā Pasaules U18 čempionātā hokejā ir vienīgais un īstenais iemesls Latvijas valsts simbolu pieminēšanai Raidījumā. Ombuda vērtējumā šāds iemesls ir gan pietiekams, gan pamatots, lai Raidījumā tiktu pieminēta Latvijas valsts himna. Savukārt Latvijas valsts karoga pieminēšana Raidījumā ombuda vērtējumā analogiski izrietēja no iesāktās sarunas par valsts himnu kā Latvijas simbolu.

2) **Kādēļ** raidījumā tiek pieminēti Latvijas valsts simboli?

Tas ir jautājums par pieminēšanas **nodomiem**, ko Raidījuma vadītājs ar šiem pieminējumiem ir vēlējis panākt un kādi ir bijuši viņa mērķi? Atbilde uz šo jautājumu ir būtiska, lai izvērtētu, vai pieminējumi nav **klajas necieņas** izrādīšana pret Latvijas valsts simboliem un to **zaimošana**, jo abu šādu sociāli neakceptējamu rīcību mērķis būtu apzināta Latvijas valsts un tās simbolu

noniecināšana (necieņa) vai pat noliegšana (zaimi). Izpētes gaitā ombuds nekonstatēja faktus, kas apstiprinātu šādus nodomus no Raidījuma vadītāja puses. Ombuda vērtējumā **Raidījuma fragmentā Nr. 1** izteiktā Raidījuma vadītāja aicinājuma – *Un tāpēc es vēlētos jums pajautāt: ja pēkšņi vienā dienā no mūsu (bija tāda filma, kur pazuda visa Bītlu mūzika no pasaules), ja pēkšņi vienā dienā mēs vairs neatcerētos Latvijas himnu, ja neeksistētu vairs Latvijas himna, kuru dziesmu jūs piedāvātu Latvijas himnas vietā? Un kāpēc?* –, kā arī **Raidījuma fragmentā Nr. 2** ietvertā klausītāju iesūtīto atbilžu apkopojuma noteicošais mērķis ir bijis izklaidēt auditoriju. Turklāt jāsecina, ka šāds mērķis atbilst Raidījuma žanram un Raidījuma vadītāja stilam, jautājums ir vienīgi par to, cik lietderīgi ir šādam mērķim apspriest tieši valsts himnu. Tāpēc objektīvai situācijas analīzei ir nepieciešams ņemt vērā arī Latvijas valsts himnas pieminēšanas **plašāko kontekstu**, kuru veido savulaik izskanējušās publiskās diskusijas par nepieciešamību mainīt valsts himnu.

Saskaņā ar [Nacionālajā enciklopēdijā atrodamo informāciju](#) pirms oficiālās himnas statusa apstiprināšanas dziesmai “Dievs svētī Latviju!” 1920. gada 7. jūnijā, sabiedrībā ir noritējusi diskusija arī par citiem himnas variantiem. Pēc valstiskās neatkarības atjaunošanas laiku pa laikam šī diskusija ir atjaunojusies un tās kulminācija šķietami ir bijusi 2011. gadā, kad alternatīvas himnas versijas – Mārtiņa Brauna dziesmas “Saule, Pērkons, Daugava” – atbalstam tika veidota parakstu vākšanas kampaņa tīmekļa vietnē “Manabalss.lv”. Arī pēdējo gadu laikā šis jautājums ir ticis aktualizēts un apspriests galvenokārt dažādos tīmekļa sociālo vietņu forumos, negūstot masveidīgu un viennozīmīgu sabiedrības piekrišanu šādai nepieciešamībai. Vienlaicīgi šādu diskusiju pastāvēšana publiskajā telpā norāda uz to, ka šī jautājuma iztīrīšana pati par sevi tiek sociāli akceptēta un netiek saistīta ar necieņas izrādīšanu Latvijas valsts himnai un tās zaimošanu. Tieši šis plašākais konteksts veido valsts himnas pieminēšanas kontekstu Raidījumā, un uz to atsaucas arī tā vadītājs **Raidījuma fragmentā Nr. 1**.

3) **Kā** raidījumā tiek pieminēti Latvijas valsts simboli?

Ja Latvijas valsts simbolu pieminēšanas iemesls un tiešais konteksts, kā arī pieminēšanas nodoms un plašākais konteksts nesniedz pierādījumus necieņas izrādīšanai Latvijas valsts himnai un Latvijas valsts karogam un abu šo simbolu zaimošanai, tad noteicošais kļūst jautājums par to, kā šie simboli tiek Raidījumā pieminēti, kā par tiem tiek runāts? Šī jautājuma atbildēšanai ir nepieciešams analizēt valsts simbolu pieminēšanas **performatīvo aspektu** – Raidījuma vadītāja runas pragmatisko (rīcības) un komunikatīvo (saziņas) dimensiju.

Raidījuma fragmentā Nr. 1 ir fiksējams šāds Raidījuma vadītāja teksts:

- *Ir pilnīgi skaidrs, ka Latvijas valsts himnu nedrīkst aizvietot ne ar ko.*

Ar šo apgalvojumu Raidījuma vadītājs definē turpmākās runas **normatīvo ietvaru** un savu **attieksmi** pret valsts himnu kā valsts simbolu, kā arī sniedz savas attieksmes komunikatīvā statusa skaidrojumu – ka tiek izteikta neapšaubāma, neapstrīdama, aksiomātiska patiesība.

- *Te pirms kāda laiciņa bija uzradušies censoņi, kuri domāja, ka “Saule, Pērkons, Daugava” ir jāaizskata kā jauns variants. Nu ļoti ātri pierima šīs domas. Un es domāju, ka arī nu par to vispār nevajag nekādā veidā strīdēties.*

Ar šo pagātnes notikumu aprakstu tiek paskaidrots runas **plašākais konteksts**, kā arī Raidījuma vadītājs izsaka savu **attieksmi** pret to – saskaņā ar iepriekš definēto runas normatīvo ietvaru diskusijas par himnas iespējamo nomainītu tiek raksturotas kā nelietderīgas.

- *Un tomēr pasapņot mums visiem ir ļauts. Un tāpēc es vēlētos jums pajautāt: ja pēkšņi vienā dienā no mūsu (bija tāda filma, kur pazuda visa Bītlu mūzika no pasaules), ja pēkšņi vienā dienā mēs vairs neatcerētos Latvijas himnu, ja neeksistētu vairs Latvijas himna, kuru dziesmu jūs piedāvātu Latvijas himnas vietā? Un kāpēc?*

Pirmajā teikumā Raidījuma vadītājs atklāj turpmākās runas **hipotētisko statusu** (*pasapņot*), ka runa ir nevis par reālu, bet iedomātu situāciju, kuras praktiskā neiespējamība tiek akcentēta, nosaucot šīs situācijas iespējamības (neiespējamības) nosacījumus – *ja pēkšņi [...] mēs vairs neatcerētos [...], ja neeksistētu vairs [...]*. Tas viss tiek darīts, lai turpinājumā sekojošo jautājumu klausītāji uztvertu kā **hipotētisku jautājumu** – jautājuma formu, ar kuru klausītāji domās tiek ievietoti situācijā, kurā viņi pašlaik neatrodas, nekad nav bijuši un, iespējams, nekad arī nenokļūs. Atkarībā no tā, cik ļoti hipotētiskā situācija atšķiras no reālās situācijas, šādu jautājumu izmantošana var būt lietderīga un pamatota, lai pamudinātu Raidījuma klausītājiem sniegt informāciju par savām attieksmēm, savām vērtībām un tajos balstītajiem vērtējumiem – dziļi personisku informāciju, kuru sarežģīti ir iegūt ar tiešiem, konkrētiem, lietišķiem jautājumiem.

Tādējādi ir jāsecina, ka Raidījuma vadītājs nekādā veidā neaicina nomainīt Latvijas valsts himnu, himnas nomainas nepieciešamība šeit netiek apspriesta, jo norādītie nosacījumi (neatcerēšanās, neeksistēšana) himnas nomainai ir neiespējami. Patiesais hipotētiskā jautājuma kā retoriska paņēmiena lietošanas nodoms ir ieintriģēt klausītājus, provocēt tos izteikties un uzklausīt to izpaustās attieksmes un sniegtos vērtējumus.

Šis hipotētiskais jautājums tiek atkārtots **Raidījuma fragmenta Nr. 2** iesākumā, lai atgādinātu klausītājiem, kāds bija uzdevums, pirms ķerties pie iesūtīto atbilžu apkopojuma:

- [...] *nu, ja nu pēkšņi tomēr kaut kādu iemeslu dēļ būtu kādai citai melodijai jābūt Latvijas valsts himnai, kas tā varētu būt?*

Raidījuma fragmentā Nr. 3 tiek nolasītas klausītāju iesūtītās atbildes (kopskaitā trīs), kurās nav konstatējamās necieņas izrādīšanas vai Latvijas valsts himnas zaimošanas pazīmes, kas liktu Raidījuma vadītājam atturēties no šo atbilžu publiskošanas vai publiskot tās komentētā veidā. Tālāk seko Raidījuma vadītāja **attieksmes** paušana pret valsts himnu, kam seko Latvijas valsts karoga pieminēšana:

- *Paldies par viedokli. Un tomēr “Dievs, svētī Latviju” ir Latvijas simbols un es būšu viens no tiem cilvēkiem, kurš teiks, ka ar simboliem nevar ākstīties. Tad jau arī, Māri, ņemam un karogu uzzīmējam jaunu.*

Tādējādi Raidījuma vadītājs **noraida** jēlkādu vajadzību mainīt Latvijas valsts himnu un pauž savu **attieksmi** par šādas iespējas bezjēdzīgumu (*ākstīšanās*). Lai paspilgtinātu savu attieksmi pret himnu kā pret neaizskaramu valsts simbolu, tiek sniegts salīdzinājums ar savā bezjēdzīgumā līdzvērtīgu ideju mainīt Latvijas valsts karogu. Tādējādi arī Latvijas valsts karoga pieminēšana Raidījumā nav klasificējama kā necieņas izrādīšana valsts simbolam un tā zaimošana, bet vienīgi kā **analogisks piemērs** vēl vienai nejēdzīgai iniciatīvai, ja kāds hipotētiski kaut ko tādu vispār rosinātu.

Visas iepriekš minētās analīzes rezultātā ir jāsecina, ka **Latvijas valsts himnas un Latvijas valsts karoga pieminēšanas epizožu performatīvajā izpildījumā nav konstatējamās pazīmes Latvijas valsts simbolu diskreditācijas centieniem, klajas necieņas izrādīšanai, publiskai to zaimošanai. Valsts simboli Raidījumā netiek nonievāti, runa par tiem nesatur noliedzošas, pazemojoši necienīgas attieksmes izpausmes, tie netiek paļāti – par tiem netiek runāts neatzinīgi vai nievīgi, runā par tiem nav rodami centieni pazemot un apkaunot valstiskos simbolus. Latvijas valsts himna un Latvijas valsts karogs netiek nopelti un nopulgoti – par tiem netiek izteikti neatzinīgi vērtējumi un tie netiek uzskatīti par nevērtīgiem un nederīgiem, pret tiem netiek demonstrēta negatīva personiskā attieksme.**

Tādējādi, vērtējot Raidījumu atbilstoši VSIA “Latvijas Sabiedriskais medijs” Rīcības un ētikas kodeksa 2. punktā “LSM darbības pamatprincipi” noteiktajam – 2.2. *LSM darbinieki, kuri iesaistīti satura veidošanā, ievēro visaugstākos žurnālistikas standartus un LSM redakcionālās vadlīnijas* – ir jāsecina, ka Raidījumā ir ievērotas LSM redakcionālās vērtības un ievēroti LSM darbības profesionālie principi, jo Raidījumā pieminētie valsts simboli – Latvijas valsts himna un Latvijas

valsts karogs – no Raidījuma vadītāja puses ir reprezentēti un izmantoti atbildīgi un precīzi, veidojot atbilstošu priekšstatu LSM auditorijā.

[7] Par ombuda viedokli par Latvijas valsts simbolu pieminēšanu un lietošanu LSM saturā.

Atbildot uz Iesniegumā uzdotajiem jautājumiem par to, vai ir pieņemams, ka LSM savā saturā “runā” par valsts simboliem, konstitucionālās identitātes elementiem – Latvijas valsts himnu, Latvijas valsts karogu un Latvijas valsts teritoriālo integritāti, ombuds uzskata, ka LSM **ir tiesības cieņpilni un godpilni par tiem “runāt”**, garantējot un izturoties pret tiem ar cieņu, ievērojot sabiedrībā vispārpieņemtās uzvedības normas. To, vai katrā valstisko simbolu pieminējumā LSM saturā ir ievērota nepieciešamā cieņa pret tiem, var vērtēt tikai analizējot konkrētā pieminējuma iemeslus un tiešo kontekstu, pieminējuma nodomus un plašāko kontekstu, kā arī konkrēto pieminēšanas izpildījumu. Piemēram, ja LSM saturā izskanētu aicinājums apspriest hipotētisku iespēju pievienot Latvijai Roņu salu, tad, visticamāk, konkrētais aicinājuma izpildījums varētu būt klasificējams kā muļķošanās. Savukārt atšķirīgs vērtējums varētu būt aicinājumam apspriest hipotētiskās iespējas atgriezt Latvijas robežās vēsturisko Abrenes apriņķi.

Atzinumus par LSM programmu un pakalpojumu atbilstību SEPLPL 1. pantā noteiktajam mērķim un 3. pantā noteiktajiem sabiedriskā elektronisko plašsaziņas līdzekļa darbības pamatprincipiem, ētikas kodeksam un redakcionālajām vadlīnijām ombuds sniedz tikai par **konkrētām** LSM satura vienībām un **konkrēto** to sagatavošanas procesu, **konkrēti** analizējot to atbilstību iepriekš atzinumā nosauktajiem normatīvajiem aktiem. Ombuds nesniedz vērtējumus hipotētiskiem minējumiem, vispārējiem pieņēmumiem, abstraktiem apsvērumiem. Ētiskais izvērtējums par konkrētas rīcības konkrēto pamatojumu un attaisnojumu, atšķirībā no morālā sprieduma par tās vispārējo pareizumu, vienmēr ir konkrēts.

Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Edmunds Apsalons

vērš uzmanību:

[8] Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds atzinumus sniedz normatīvo aktu definētajās kompetences robežās un izmantojot sabiedrisko mediju redakcionālās vadlīnijas un Rīcības un ētikas kodeksu normas, kas attiecas uz profesionālo ētiku un tās ievērošanu redakcionālajos lēmumos un profesionālajās procedūrās, kas veiktas sabiedrisko mediju satura veidošanas procesā. Nedz normatīvie akti, nedz sabiedrisko mediju redakcionālās vadlīnijas un rīcības un ētikas kodekss nedod ombudam tiesības sniegt iesniegumā minēto apstākļu juridisko izvērtējumu.

Izvērtējot konstatēto, Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Edmunds Apsalons

atzīst:

[9] Ombuds neatzīst, ka Raidījumā izskanējušie Latvijas valsts himnas un Latvijas valsts karoga pieminējumi būtu pretrunā ar VSIA “Latvijas Sabiedriskais medijs” Rīcības un ētikas kodeksā noteiktajiem profesionālās ētikas un uzvedības pamatprincipiem, vispārpieņemtām ētikas un uzvedības normām un VSIA “Latvijas Sabiedriskais medijs” Redakcionālo vadlīniju vērtības *Godprātība* noteiktajai prasībai rīkoties atklāti un godprātīgi saskaņā ar augstiem ētikas standartiem. Valsts simboli Raidījumā ir lietoti atbildīgi un precīzi, nemaldinot LSM auditoriju. Valsts simbolu pieminēšana Raidījumā atbilst Raidījumā aplūkotajam tematam un tajā iztirzātajam kontekstam.

Ne Latvijas valsts himnas pieminējuma iemesls un tiešais konteksts, ne pieminējuma nodomi un plašākais konteksts, ne konkrētais lingvistiskais izpildījums neliecina par Latvijas valsts simbola diskreditāciju, necieņas izrādīšanu, zaimošanu, pulgošanu, nievāšanu, paļāšanu vai pelšanu. Raidījuma vadītāja izteikumi par Latvijas valsts himnu ir cieņpilni un godpilni, kā tas ir iztirzāts šī atzinuma secinājumu daļā.

Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas

līdzekļu ombuds

(paraksts)*

Edmunds Apsalons

***DOKUMENTS PARAKSTĪTS AR DROŠU ELEKTRONISKO PARAKSTU UN SATUR
LAIKA ZĪMOGU**